

Araştırma Makalesi

ŞERİFLER YALISI RESTORASYONUNDA İKLİMLENDİRME SİSTEMLERİNİN İÇ MEKAN TASARIMI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hülya SAYIN[†] , Burhan SATICI^{††}

† İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye

†† İstanbul Ticaret Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İstanbul, Türkiye

† hulyasayin@hulyasayin.com.tr, †† bsatici@ticaret.edu.tr

 0000-0003-2823-8451, 0000-0002-8919-6016

Atıf/Citation: SAYIN, H., SATICI, B., (2022). Şerifler Yalısı Restorasyonunda İklimlendirme Sistemlerinin İç Mekan Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi, Journal of Technology and Applied Sciences 5(1), s. 45-62

ÖZET

Yalılar, Osmanlı'da genellikle sultanların yaz aylarında ikamet ettikleri yazlık konutları olarak kullanılmıştır. Kıyıda başlayıp tepeye kadar devam eden arsalarında, kendi korusu içinde konumlandırılmış olmaları, karniyarik plan tipi ve sofası sayesinde havalandırma-soğutma ihtiyacı duyulmamıştır. Yalıların yalnızca yaz aylarında kullanılıyor olması aynı zamanda ısınma ihtiyacını da doğurmamıştır. Konumu ve plan özellikleri doğal iklimlendirmeye imkan sağlamıştır. Ancak günümüzde her mevsim sürekli kullanılmaya başlanması, gelişen teknoloji, elde edilen yeni imkanlar, ihtiyaçların sürekli olarak artması ve artık kendilerine ait korusu ve arsalarına sahip olmamaları gibi sebeplerle, konfor ve iklimlendirme sorunları ile karşı karşıya kalınmaktadır.

Bu çalışmada, Boğaziçi'nin eşsiz yalılarından biri olan, Sarıyer Emirgan'da günümüzde Tarihi Kentler Birliği ve ÇEKUL Vakfı tarafından kullanılan 1.Derece tescilli Şerifler Yalısı'nın 1970 yılı restorasyonunda iç mekânda uygulanan iklimlendirme sistemlerinin yapıya aplikasyonu ile iç mekân tasarımı ve kullanımı açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Bununla birlikte, yapılmış olan iklimlendirme ve mekanik projelerine ilgili kurumların bakışı değerlendirilerek yenileme projelerinde sağladığı fiziksel faydalar araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Restorasyon, Ahşap Yapı, Yalı, Kıyı Yapıları, Boğaziçi Yalıları, Şerifler Yalısı, İklimlendirme

AIR CONDITIONING IN THE RESTORATION OF ŞERİFLER MANSION EVALUATION OF THE SYSTEMS IN TERMS OF INTERIOR DESIGN

ABSTRACT

The Bosphorus mansions were mostly used as the summer residences of sultans during the Ottoman Empire. Therefore, no warming was required. Each mansion had their own land, starting from the sea and rising up the hill. Thanks to the grove and plan type of the mansions, there was no ventilation and cooling problem.

However, today the mansions have started to be used in four seasons. Due to the developing technology, comfort and air conditioning problems arise due to the fact that the needs are at the maximum level and that the mansions do not have the groves and lands anymore.

In this study, the effects of the air conditioning systems of the Şerifler Mansion, which has been restored in 1970, on the interior will be investigated. At the same time the view of the relevant institutions on the mechanical project of the Şerifler mansion will be evaluated and the physical benefits of renovation projects will be investigated. The Şerifler mansion is a 1st degree registered building and is located in Sarıyer, Emirgan. It is also one of the most beautiful mansions the Bosphorus has. Today, it is used by the Association of Historical Cities and ÇEKUL Foundation.

Keywords: Restoration, Wood Structure, Waterside, Coastal Structures, Şerifler Palace, Air Conditioning

Geliş/Received : 22.02.2022

Gözden Geçirme/Revised : 09.03.2022

Kabul/Accepted : 16.05.2022

1. GİRİŞ

Osmanlı Dönemi'nde özellikle sultanların yazlık konutları olarak yapılan Boğaziçi yalıları, tarihsel süreçte batı etkisinin Osmanlı kültürü ile harmanlandığı, bununla birlikte elçiliklerin ve zengin azınlık tüccarlarının yaptırdıkları bir yapı türü haline gelmiştir. Boğaziçi yalı mimarisinin oluşumu ve gelişiminde, 17.ve 18.yy.'lardaki çevresel faktörler ve sosyal özellikler önemli rol oynamaktadır.

Boğaziçi yalıları günümüzde çeşitli amaçlar ile kullanılmakta ve kıyı çizgisi boyunca sürekli olarak sıralanmaktadır. Meteorolojik, jeolojik, topografik özellikler ve kullanım koşulları zaman içerisinde restorasyon sürecine tabi olmalarına neden olmuştur. Kullanım koşulları ve konfor ihtiyacı zamanla bu süreci desteklemiştir. Halen kullanılmaya devam edilen bütün tarihi yapılar gibi yalıların da bu süreçte gelişen teknoloji, restorasyon yöntemleri ve kullanıcı konforu açısından yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir. Restorasyon adına Türkiye'de yapılan araştırmalar ve çeşitli akademik çalışmalar daha çok malzeme ve ahşap strüktür üzerine yapılmıştır. Ancak, günümüzdeki genel restorasyon sorunları ve kaçınılmaz şekilde ihtiyaç duyulan konfor beklentileri sonucu uygulanan tüm tesisat sistemlerinin tarihi yapılarımızın fiziksel yapısında problem oluşturduğu gözlemlenmektedir. Özellikle nem probleminin, Boğaziçi yalılarının topografik konumları sonucu iç mekânında ve karakteristik ahşap konstrüksiyonunun doğal yapısında oldukça etkili olduğu, ayrıca günümüz koşullarında kullanıcı konforu bakımından ısıtma-soğutma ve havalandırma problemleri ile karşı karşıya kalındığı görülmektedir.

Halen dört mevsim kullanılan Şerifler Yalısı'nın, yıllar boyu ayakta kalabilmesi, nesilden nesile aktarılabilmesi ve kullanıcı konforunu karşılayabilmesi adına uygulanan iklimlendirme sistemlerinin iç mekânında nasıl uygulandığı, mekanik projelerinin temin edilmesi ve ilgili kurumlardaki takibi araştırılacaktır.

2. YÖNTEM

Boğaziçi yalı restorasyonunda yapılan uygulamalarının, iklimlendirme sistemleri ile ne şekilde ele alındığını incelemek için, Şerifler Yalısı örneği vaka analizi yöntemi ile seçilmiştir. Bu bağlamda öncelikli olarak konuya yönelik literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Doğrudan veri toplama yöntemi ile;

İ.B.B. Boğaziçi İmar Müdürlüğü,
İstanbul Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü,
3 Numaralı Kültür Varlıkları Koruma Bölge Müdürlüğü,
1. Kısım Vakıflar Genel Müdürlüğü,
Tarihi Kentler Birliği,
ÇEKUL Vakfı,
ile özel izinler alınarak ve birebir görüşmeler yapılarak; Şerifler Yalısı, röleve, restitüsyon ve restorasyon projelerine ulaşılmıştır.

Vaka analizi; veri toplamada, bilginin analizinde, olaylara bakışta ve sonuçların raporlanmasında olaylara sistematik bir bakış sağlayan ve buna imkân veren bir araştırma metodudur (Aladağ 2010, s.8). Bu çalışmada vaka analizi yöntemi ile; vaka analizi araştırma metodunun neden-sonuç ilişkisi içinde, temel ilkelerin bulunması için birey, grup, örnek ya da olayın derinlemesine irdelenmesi prensibinden yararlanılmıştır.

Vaka analizi yöntemi ile araştırma kapsamında ele alınan görüşmeler, gözlemler, fotoğraflar, analizler ve projeler ışığında belirlenen Şerifler Yalısı örneğinden elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

3. ŞERİFLER YALISI TARİHÇESİ

Bugünkü Emirgan semti; Bizanslılar döneminde oldukça sık servi ormanlarıyla kaplıydı. Bu nedenle, “servili orman” anlamında “Kyparades” adıyla anılmaktaydı. 16.yy.'da, Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa'nın nişancılarından Feridun Bey'e verilmiştir. Daha sonra, IV. Murat tarafından 1635 Revan seferinde Revan Kalesini savaşmadan Osmanlılara teslim eden ve vezirlikle ödüllendirilerek İstanbul'a getirilen kale muhafızı Emirgüneoğlu Tahmasb Kulu Han'a bağışlanmıştır. Bahçe; Emirgüneoğlu'na atfen Emirgan adını almıştır. Sahilhane önce Divanhane olarak inşa edilmiş, sonraki dönemde devlet erkânının kullanımına verilmiştir. Emirgan mahallesi, I.Abdülhamit'in emri üzerine 1778 yılında iskâna açılmıştır. Sultan tarafından yaptırılan,

çeşme, cami, hamam, muvakkithane ve dükkânlardan sonra ilk yalılar inşa edilmeye başlanmıştır (Erdenen O. 2006).

Günümüzde Şerifler Yalısı olarak bilinen yapının ilk temeli de o dönemde atılmıştır. Yalı'nın, Hazine-i Hümayun Başyazıcısı Fevzi Mehmet Bey'e ait olduğu Bostancıbaşı Defterleri'nde anlaşılmıştır. Yalı'nın 1782-1785 yılları arasında inşa edilmiş olacağı tahmin edilmektedir.

19.yy.'da, 1850-60 senelerinde yeniden inşa edilen bina, bir süre Abdillah Paşa (1845-1908) tarafından satın alınmıştır. "Şerifler Yalısı" adını; Osmanlı Meclisi'nde Hicaz temsilcisi olan Mekke Şerifi Abdillah Paşa'dan almıştır (Şekil 1).

Şekil 1: Şerifler Yalısı Selamlık Köşkü

Şekil 2: Şerifler Yalısı Haremlik Dairesi

Harem Dairesi (Şekil 2) 1940'larda sahil yolu yapımı sırasında yıkılmıştır. Mekke Şerifi Abdillah Paşa tarafından 20. yy. başlarında, Selamlık Köşkü'nün batı yönüne İftariye Salonu eklenmiştir. Yalı, toplamda 350 metrekarelik bir alan üzerinde yer almaktadır. Ayrıca, arka bahçede yine Paşa tarafından hizmetkârların kullanımı için eklenen Bendegan Binası bulunmaktadır. Bina, 1972 restorasyonunda yeniden düzenlenmiştir. Yalının bahçesi rıhtımdan 3 metre kadar yüksektedir. Aslında, ahşap destekler üzerindeki cumba, sahile oturan kaide duvarından denize taşmaktaydı. Alt kısım kayıkhanesi, üstü kısım ise tek katlı yapıydı. Ancak günümüzde cumba önünden sahil yolu geçmektedir (Erdenen O. 2006).

Abdillah Paşanın ölümünden (1845-1908) sonra, önce özel mülk olarak satılan yalı, 1971 yılında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından satın alınmış Türk İslam Eserleri Müzesi'ne bağlanmıştır. Onarılarak müze haline getirilmiş, 1980' lere kadar müze olarak kullanılmıştır. Yalının içinde yer alan eserler, güvenlik gerekçesiyle 2001 yılında Topkapı Sarayı ve Türk-İslam Eserleri Müzesi'ne taşınmıştır.

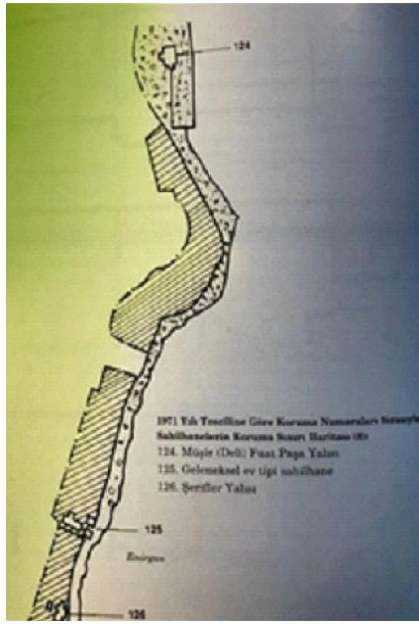
Kültür Bakanlığı tarafından satın alınarak, Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ne bağlandıktan sonra ilk restorasyonuna başlanan yalının o zamanki mimarları ise; Mustafa Ayaşlıoğlu, Mualla Anhegger ve Hüsrev Tayla'dır (Erdenen O. 2006).

Kültür Bakanlığı Müzeler Müdürlüğü tarafından 1969 -1977 yılları arasında restorasyonu, 1980'lerde ise bezeme programı tamamlanmıştır. 1989 yılında basit onarımlarla cephe ve çatıda yenilemeler yapılmıştır. 2006 yılında yalının Bendegan bölümü ve bahçesi yapının kimliğine uygun biçimde düzenlenerek Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Tarihi Kentler Birliği ile ÇEKUL Vakfı'nın ortak kullanımına verilmiştir. Halen Tarihi Kentler Birliği'nin ve ÇEKUL Vakfı'nın merkezi olarak hizmet vermektedir (Erdenen O. 2006).

Günümüzde restitüsyon ve restorasyon çalışmaları Demeter Mimarlık tarafından yürütülen yapının, 05.12.2019 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından onaylanan son restorasyon projesi koruma amaçlıdır. Projede genel olarak 1970' li yıllarda gerçekleştirilen kapsamlı restorasyon uygulamasında alınan kararlar ve yapılan uygulamalar esas alınmıştır.

4. ŞERİFLER YALISI SELAMLIK KÖŞKÜ KONUMU VE PLAN OLUŞUMU

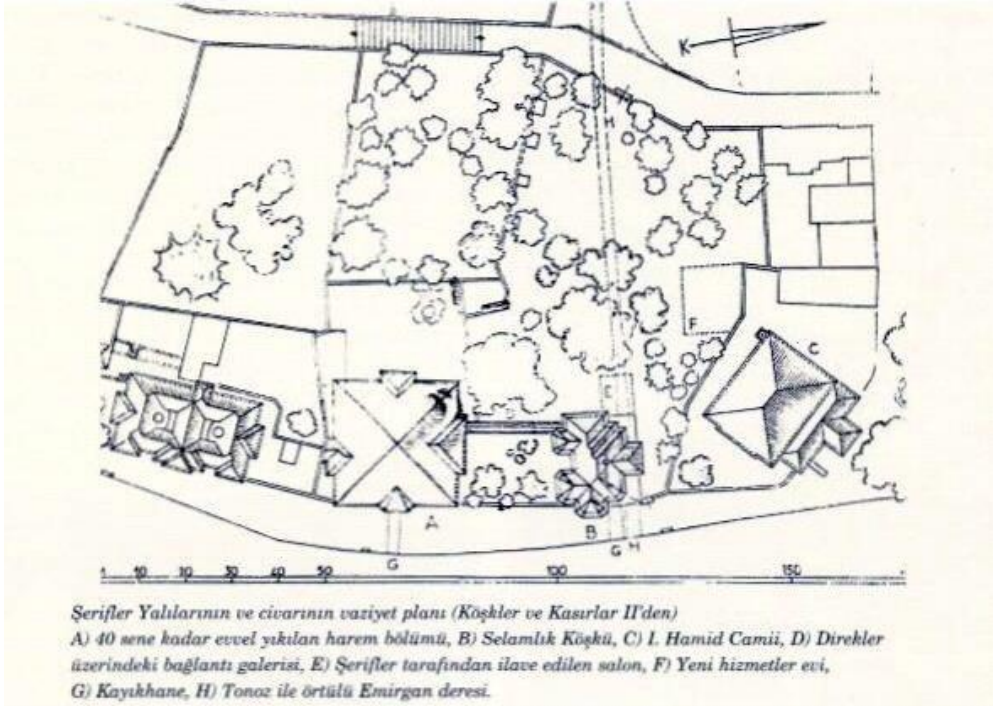
Şerifler Yalısı 1971 Yalı tescillerine göre koruma numara sırasıyla sahilhanelerin koruma sınırı haritasında olduğu gibidir (Şekil 3).

- EMİRGAN-BOYADIKÖY YOLU ÜZERİNDE
- DENİZ KAPISI NO: 38 / 1
- ARKA BAĞÇE KAPISI SAĞSAF SOK. NO: 7
- ADA:88 / PARSEL: 19
- ÜSLÜBU: BAROK (AHŞAP BAĞDADI)
- İNŞASI: ASLI XIII. YY. ORTASINDA
- İLK YAPILDIĞINDA ALAN: 290 M²
- XX.YY. BAŞINDA BATI YÖNÜNE İLAVE EDİLEN 60 M² İFTARİYÉ SALONU İLE TOPLAM ALAN: 350 M²
- HAREM BİNASI: 900 M² 1945'DEN SONRA YIKILMIŞTIR.
- MİMARİ: A.IGNACE MELLIN

Şekil 3: 1971 Yalı Tescillerine Göre Koruma Numara Sırasıyla Sahilhanelerin Koruma Sınırı Haritası

Yalı Selamlık Köşkü ve Bendegan Binası, İstanbul ili Sarıyer ilçesi, Emirgan mahallesi, 37 pafta, 88 ada, 17 ve 19 numaralı parsellerin sınırları içerisinde yer almaktadır. 17. ve 19. parsellerde, 2. Grup kültür varlığı olarak tescil edilen Bendegan binası ve plan üzerinde 2. Grup tescilli kültür varlığı olarak görülmekle birlikte G.E.E. ve A.Y.K. nun 10.10.1970 tarih ve 5595 sayılı kararı ile 1. Grup kültür varlığı olarak tescil edilen Şerifler Yalısı Selamlık Binası, ayrıca üç adet anıt ağaç bulunmaktadır (Şekil 4).

Şerifler Yalılarının ve civarının vaziyet planı (Köşkler ve Kasırlar II'den)
 A) 40 sene kadar evvel yıkılan harem bölümü, B) Selamlık Köşkü, C) I. Hamid Camii, D) Direkler üzerindeki bağlantı galerisi, E) Şerifler tarafından ilave edilen salon, F) Yeni hizmetler evi, G) Kayıkhanesi, H) Tonoz ile örtülü Emirgan deresi.

Şekil 4: Şerifler Yalısı Vaziyet Planı

Şerifler Yalısı Selamlık Köşkü, yaklaşık 350 metrekare büyüklüğünde bir alana kuruludur. Girişi batı yönündeki bahçeden olup iki katlıdır. Zemin kat, doğu ve kuzey cephelerinde zemin katından yaklaşık 2.5 m. yüksekliktedir (Şekil 5).

Şekil 5: Şerifler Yalısı İstanbul Boğazı'ndan Görünüşü

Şerifler Yalısı Selamlık Köşkü, geleneksel Türk konut planlarında yaygın olarak görülen orta sofalı plan tipindedir. Zemin kat, doğu-batı eksenlidir. Giriş kapısının bulunduğu orta eksen üzerinde camekanlı giriş holünden sofaya ulaşılır. Sofanın bitiminde üç yöne ayrılan çıkmalarla Divanhane yapılmıştır. Latin haçı şeklindeki sofa planı kendi içinde simetrik olup, iki yanda planlanan diğer odalar bu simetrimin tüm planda oluşmasını engeller.

Şerifler Yalısı'nın tarihi selamlık dairesine girişde, mermer döşeli ve ışıklı koridor dikkat çeker. Bu koridorun sonuna ahşap direkler üzerinde kurulmuş örtülü bir köprü-koridor eklenerek Harem kısmına geçilir (Şekil 6, 7).

Şekil 6: Selamlık Köşkü Girişi

Şekil 7: Selamlık Köşkü Işıklı Koridor

Bu koridorun sağ tarafında arka bahçeye açılan bir camekân kapısı vardır (Şekil 8, 9).

Şekil 8: Selamlık Köşkü Işıklı Koridor

Şekil 9: Selamlık Köşkü Camekan Kapısı

Koridorun sol tarafında ise, üç basamaklı bir mermer merdivenle dikdörtgen bir sofaya çıkılır. Sofaya girildiğinde hemen sol tarafta mermer bir çeşme (Şekil 10, 11), onun yanında tuvalet ve bir küçük oda, sağında ise yemek odası konumlanmıştır (Şekil 12, 13, 14).

Şekil 10: Selamlık Köşkü Dikdörtgen Sofa

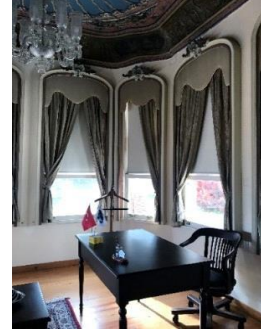
Şekil 11: Mermer Çeşme

Şekil 12: Hela

Şekil 13: Küçük Oda

Şekil 14: Yemek Odası

Sofa giriş kapısının karşısında denize bakan büyük fıskiyeli bir salon bulunmaktadır (Şekil 15).

Şekil 15: Fıskiyeli Salon

Yemek odasıyla fiskiyeli salonun sağ tarafında bahçede pencerelerle aynı hizada mermer bir havuz vardır (Şekil 16, 17).

Şekil 16: Mermer Havuzun Günümüzdeki Görünüşü

Şekil 17: Mermer Havuzun Restorasyon Öncesi Görünüşü

Bu fiskiyeli salon, mermer döşemeli bir göbek etrafında üç geniş şahnışle çevrilidir. Göbek kısmının tavanı bezemelerle süslüdür. Bezemeli tavanın ortasında, önceleri renkli camlardan yapılmış Venedik işi bir çiçekli avize vardı. Ancak bu avize bugün yoktur. Mermer döşemeli göbeğin ortasında ise mermerden bir fiskiye bulunmaktadır (Şekil 18).

Şekil 18: Fıskiyeli Havuz Günümüzdeki Görünüşü

Salondan diğer bir salona, mermer döşemeli ocaklı salona geçilir. Tavanın ve duvarların bezeme ve ahşap oymaları benzersizdir.

Kapıların iç yüzeyleri bezemeli bir yüklük kapağı şeklinde yapılmıştır. Kapatıldıklarında kapı kaybolur ve gizlenir. Kapıların bulunduğu duvar, ortasında bir ocak, iki yanında bezemeli iki yüklük şeklinde görünür (Şekil 19, 20). Şerifler Yalısı'nın bu selamlık daresi, günümüze kadar gelebilmiş son kısımdır (Erdenen O).

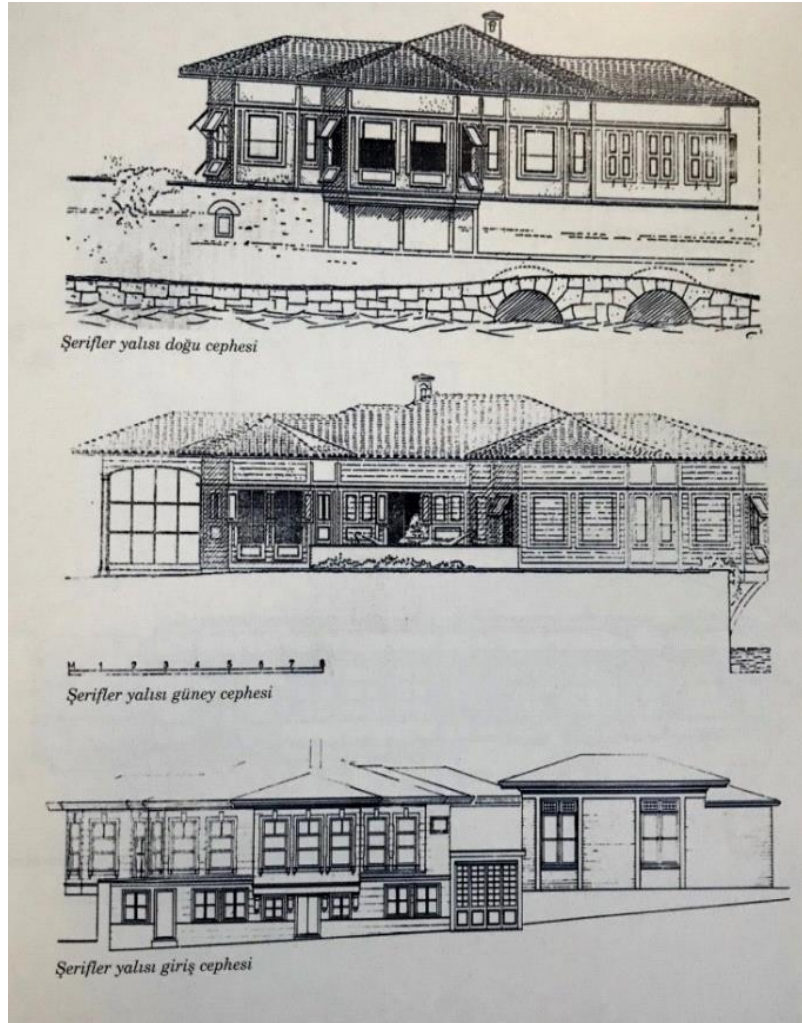

Şekil 19: Ocaklı Salon Günümüzdeki Görünüşü

Şekil 20: Ocaklı ve İki Nakışlı Kapak

Şerifler Yalısı cephe görünüşlerinde; Behçet Ünsal'ın bahsettiği “Ve kayıkhanesine, tonoz başı yarım yuvarlak kemerle, denizden giriliyordu; rıhtım üstü tonoz sırtında tümseklı idi” ifadesi doğu cephesinde net bir şekilde görülmektedir (Şekil 21, 22).

Şekil 21: Şerifler Yalısı Cephe Görünüşleri

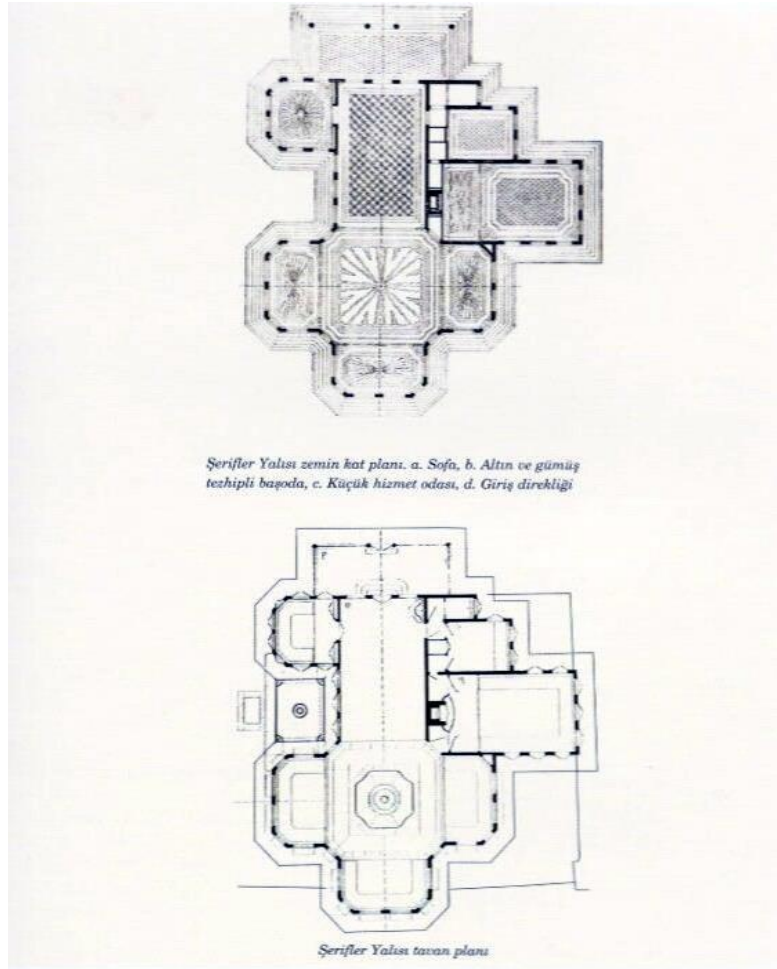

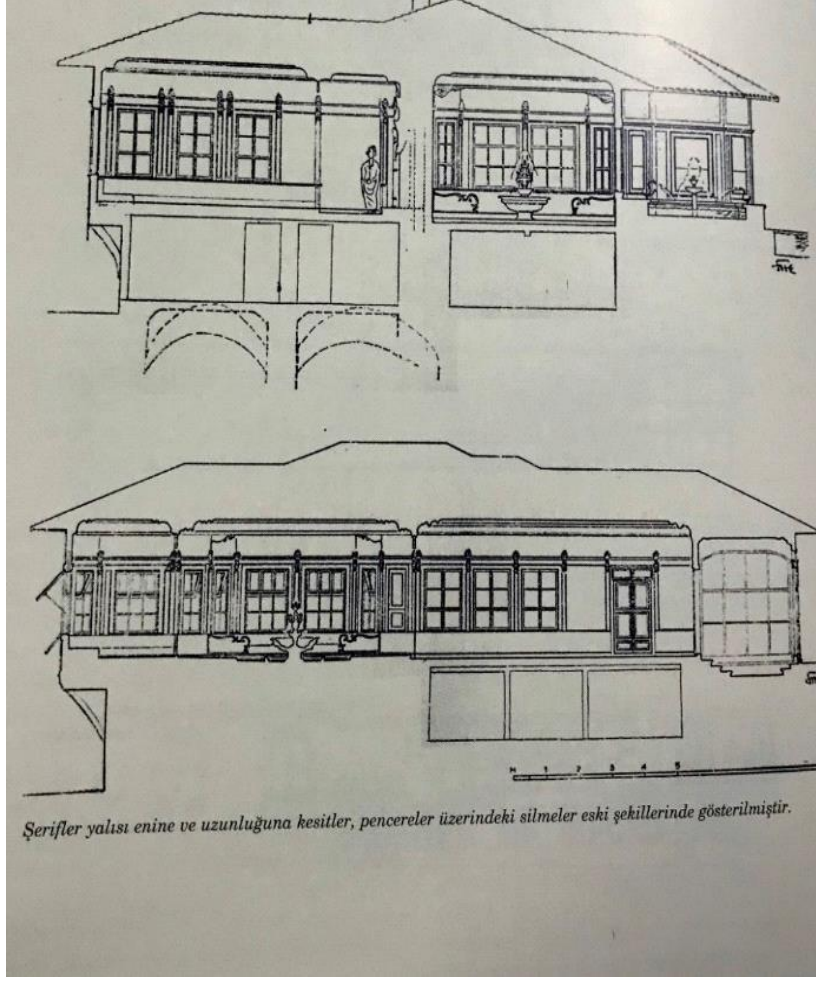
Şekil 22: 1930 Sonlarında Sahil Yolu İstimlakinde Set Duvarı Üstünde Kalan Şerifler Yalısı

Şerifler Yalısı'nın planı, bahçe ve deniz aksı üzerinde şekillenmiş geleneksel biçimdedir. Bahçeden bir revak ile devam etmekte ve üç yapraklı yonca biçiminde kuşatılarak sonuçlanmaktadır.

Yalı, eyvanlı klasik türde bir plana sahiptir. Enteriyör olarak iç hacimler, Amca Hüseyin Paşa Yalısı (1699) ve Mustafa Paşa (Sofa) Köşkü (1707) ile emsal teşkil etmektedir. Klasikleşmiş bir Türk planı şeması ile orta sofanın yan eyvanı büyük bir havuz ile Harem'e doğru bir aks çizmektedir. Ancak yan taraftaki ocaklı oda (başoda) Barok stili eğilimindedir (Şekil 23, 24).

Şekil 23: Şerifler Yalısı Zemin Kat Plan

Şekil 24: Şerifler Yalısı Kesitler

Bahçe içindeki 20. yy. başına ait Bendegan binası 1972 restorasyonunda yeniden inşa edilmiştir (Şekil 25, 26) .

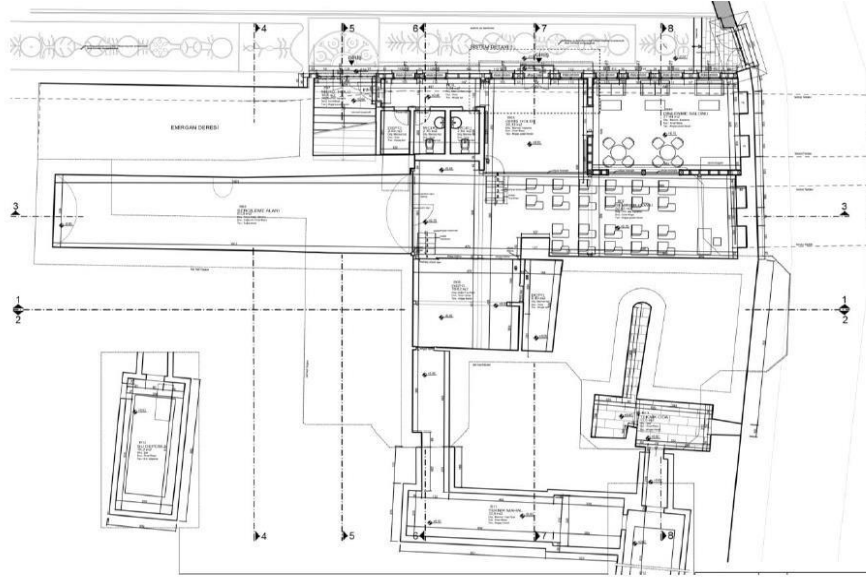
Şekil 25: Bendegan Binası 1976 Restorasyonundan Önceki Görünüşü

Şekil 26: Bendegan Binası Günümüzdeki Görünüşü

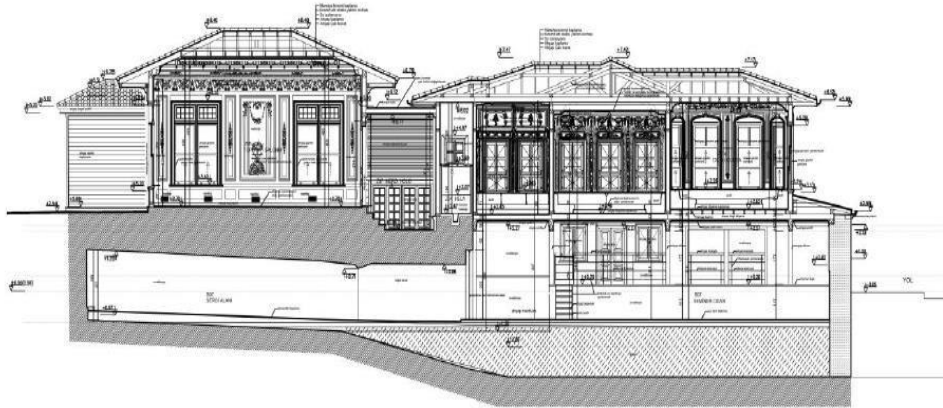
5. ŞERİFLER YALISI RÖLÖVE, RESTİTÜSYON VE RESTORASYON PROJESİ İLE İKLİMLENDİRME SİSTEMİ İÇ MEKAN ANALİZİ

Şerifler Yalısı Selamlık Köşkü bodrum katında esas itibari ile kayıkhanesi ve ağa odalarını barındırmakla birlikte günümüzde mekansal işlevleri yenilenmiş bölümlerden oluşmaktadır. Günümüzde ÇEKUL Vakfı ve Tarihi Kentler Birliği tarafından kullanılan yalı, eğitim çalışmaları için yalının yeniden düzenlenen bodrum katında; seminer salonu, bekleme salonu, servis hacimleri, ıslak hacimler ve diğer teknik odalar planlanarak kullanılmaktadır (Şekil 27).

Şekil 27: Şerifler Yalısı Bodrum Kat Planı

Bodrum katın yanı sıra yalıya 20.yy. başında eklenen iftariyelik salonu da toplantı ve slayt gösterileri için kullanılmaktadır. Yalının strüktürü; bir bodrum kat ve bir zemin kat olmak üzere iki kattan oluşan Şerifler Yalısı Selamlık Köşkü, geleneksel yöntemle inşa edilmiş olup, taşıyıcı sistemi bodrum katta kargir, zemin katta ahşap karkas olarak yapılmıştır. Aynı zamanda köşkün iç mimarisini oluşturan elemanlar çok yoğun bir bezeme dokusu içermektedir. 18.yy. ortalarına doğru gelişen Osmanlı Rokoko-Barok uslubunun en güzel örneklerinden biri olan tavan ve duvar ahşap oymaları çok dikkat çekicidir (Şekil 28, 29 ,30).

Şekil 28: Şerifler Yalısı Kesit

Şekil 29: Giriş Sofası Kalem İşİ

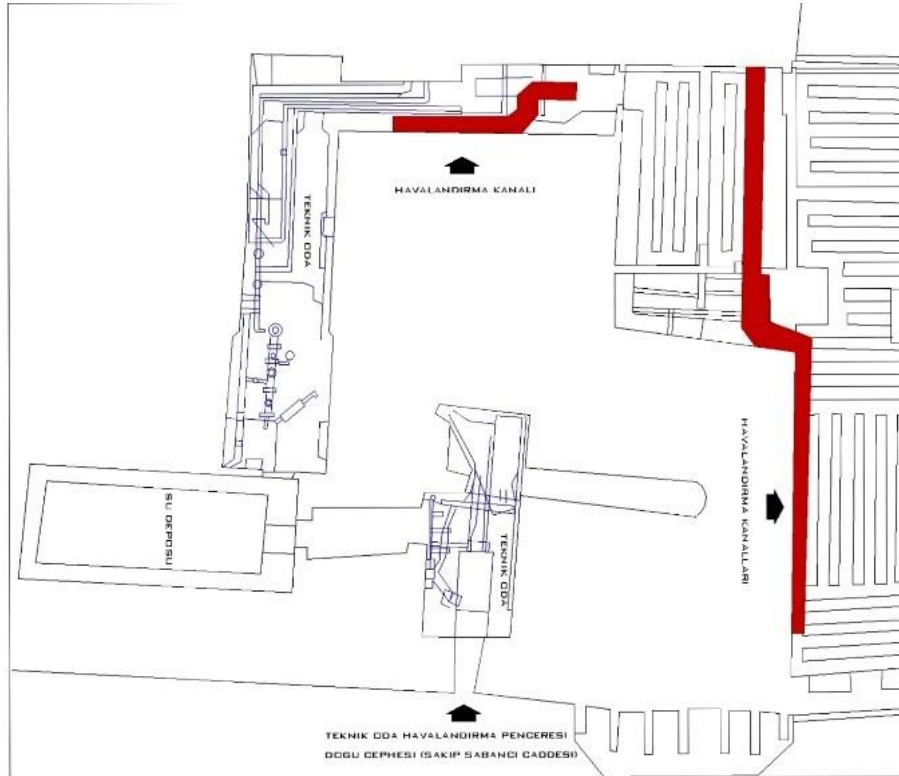

Şekil 30: Sofa Cumbalarının Bezemeli Tavanı

Çalışma konusu itibari ile iklimlendirme sistemleri esas alınan ve dört mevsim kullanıma devam edilen yalıda günümüz şartlarına göre kullanıcı konforu adına iklimlendirme; ısıtma-soğutma ve havalandırma sistemleri uygulanmıştır.

Şerifler Yalısı Selamlık Köşkü'nde uygulanmış mevcut iklimlendirme sistemleri, bir yandan bodrum katta kullanılmaya devam edilen seminer salonu, iftariyelik salonu; diğer yandan da yalının genel karakteri, yapı fiziki, strüktürü ve iç bezemeleri ile nasıl entegre edildiği konusu ilişkili olduğu rölöve ve restorasyon projeleri ile değerlendirilmiştir.

Şerifler Yalısı'nın 24.11.2016 tarihinde onaylanan rölöve çizimlerinde teknik oda ve uygulanmış mevcut iklimlendirme sistem kanalları bodrum kat tavan planında tespit edilebilmiştir. Ancak halihazırda Boğaziçi İmar Müdürlüğü, 3 Numaralı Koruma Bölge Müdürlüğü ve yalının mülkiyetinde olan 1.Kısım Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde yapılan araştırmada; tescilli yalının, arşivlerde mekanik projesinin bulunmaması sebebi ile, yapılan keşif sonrası, varolan onaylı rölöve ve restorasyon projeleri üzerine işlenmesi yolu ile havalandırma kanalları belirlenebilmiştir (Şekil 31).

Şekil 31: Şerifler Yalısı Bodrum Kat Tavan Planı

(Havalandırma Kanalları, Teknik Hacimler, Su Deposu ve Teknik Oda Havalandırma Penceresi)

İklimlendirme, iç mekandaki havanın o mekânın ihtiyacına göre belli hız ve hareketle soğutulması, ısıtılması, nemlendirilmesi ya da neminin endüstriyel malzeme ve koşullarla tahliye edilmesidir. İklimlendirme sisteminde; klima merkezi, hava hareketi için vantilatör yani fan, ses ve titreşim izolasyonu için ses yutucular, temiz havayı kullanım alanlarına kirli havayı mekân dışına taşıyan kanallar ve ortamdaki havayı dışarıya tahliye eden kanallar arasında yerleştirilen menfezler bulunur.

Yalıda bu sistemle hava koşullandırılıp, alandaki hava sıcaklığı, bağıl nem değeri ve havalandırma akış hızının doğru ve uygun değerlerde olması, aynı zamanda havayı kirleten öğelerden arındırılması amaçlanmıştır. Doğal havalandırmanın yetersiz olduğu yalıda hava filtrelenir, sıcaklık ve nem oranı konfor koşulları seviyesine getirilmeye çalışılarak kanallar yardımıyla mekana taşınıp, aynı zamanda da mekân dışına atılması sağlanmıştır.

Bodrum kat tavan planında görülen havalandırma kanalları, bodrum kat kârgir duvarı üzerinde oluşturulan ahşap taşıyıcılar üzerine oturtularak hem seminer odasının hava tahliye ihtiyacı sağlanmış, hem de zemin kat ahşap karkas strüktüre zemine en yakın noktadan duvar içinden yürütülerek ulaştırılmıştır (Şekil 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39)

Şekil 32: Bodrum Kat Seminer Odası Hava Kanalı Görünüşü

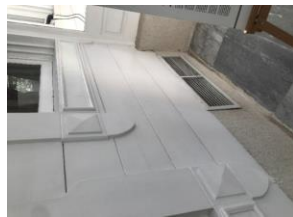
Şekil 33: Bodrum Kat Seminer Odası Hava Kanalı Görünüşü

Şekil 34: Bodrum Kat Seminer Odası Hava Kanalı Görünüşü

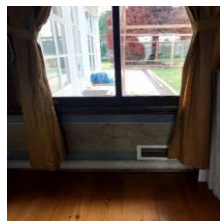
Şekil 35: Bodrum Kat Seminer Odası Hava Kanalı Görünüşü

Şekil 36: Zemin Kat Kanal Çıkışı

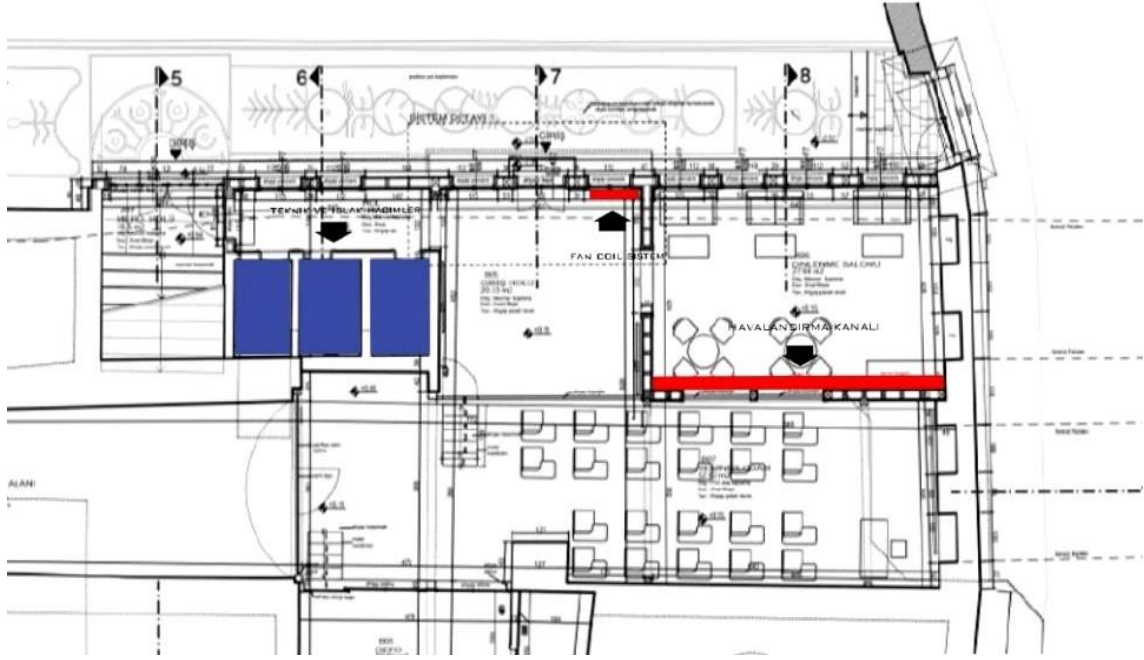
Şekil 37: Zemin Kat Kanal Çıkışı

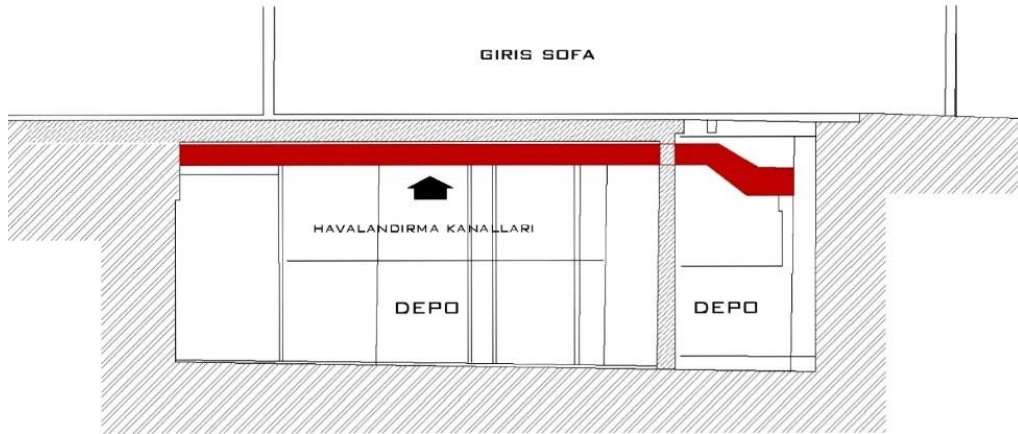
Şekil 38: İftariyelik İç Mekan Kanal Çıkışı

Şekil 39: Zemin Kat İç Mekan Kanal Çıkışı

Şekil 40: Bodrum Kat Planı
(Havalandırma Kanalları, Fan Coil, Teknik ve Islak Hacimler)

Şekil 41: Bodrum Kat Kesit (Havalandırma Kanalları)

Bodrum kat planında ve kesitinde görüldüğü gibi (Şekil 40, 41); tesisat odasında konumlandırılan nem alma santrali ile bodrum kattaki tüm mahallere, ıslak mekânlara, zemin kattaki ana mekânlara, giriş hollerine ve iftariyelik mekanına tavandan bir kısımda duvardan dağıtılan kanallarla hava tahliye menfezleri konumlandırılarak ortamdaki nem ve kötü hava tahliye edilmektedir (Şekil 42, 43, 44, 45).

Şekil 42: Tesisat Odası

Şekil 43: Tesisat Odası Havalandırma Kanalı Çıkışları

Şekil 44: Bodrum Kat Tuvaleti Kanal Çıkışı

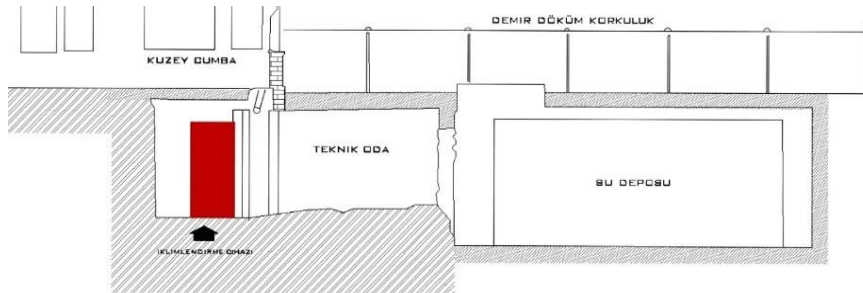
Şekil 45: Bodrum Kat Bekleme Salonu Duvardan Kanal Çıkışı

Şerifler Yalısı Selamlık Köşkü'nde fan-coil sistemi bodrum katta bir adet olarak bekleme salonunda görülmektedir. Buradaki görevi sadece ısıtma olup soğutma yapmamaktadır. Mevcut ısıtma sistemine ek olarak kullanılmaktadır (Şekil 46).

Şekil 46: Bodrum Kat Bekleme Odası (Fan-Coil)

İklimlendirme cihazı yalıda toprak altında teknik hacimde konumlandırılmış, böylelikle yalı çevresinde oluşabilecek görüntü ve ses kirliliği önlenmiştir. Doğu cephesi önünden geçen Sakıp Sabancı Caddesi yönünde açılan bir pencere ile de cihazın, dolayısıyla teknik hacmin hava alması sağlanmıştır. Bu tip cihazların hava ile ilişkili olması zorunluluğu sebebi ile böyle bir çözüm yolu seçilmiştir (Şekil 47).

Şekil 47: Bodrum Kat Kesit (İklimlendirme Cihazı)

6. SONUÇLAR

Boğaziçi'nin en güzel kıyılarında Sarıyer Emirgan'da yer alan Şerifler Yalısı 18. yy.'da gelişen Osmanlı sivil mimari örneklerinden halen ayakta durabilmeyi başarmış ender yalılardan biridir. Yapı, Avrupa yakasındaki en eski ve iç bezemeleri bakımından en eşsiz yalıdır. 1782-1785 yılları arasında yapıldığı tahmin edilen ve 18.yy.'da tamamıyla yeniden yapılan yalı günümüze ancak Selamlık Divanhanesi ile ulaşabilmiştir. Harem binası ne yazık ki 1946 yılında sahil yolunun genişletilmesi sırasında yıkılmıştır. 1968 yılında Eğitim Bakanlığı'na, ardından Kültür Bakanlığı'na devredilerek 1969-1980 yılları arasında kapsamlı bir restorasyon süreci geçirmiştir. Bu tarihten sonra müze olarak düzenlenen yalı küçük onarımlarla günümüze korunarak ulaşmıştır. 2007 yılından bu yana Tarihi Kentler Birliği ve ÇEKUL Vakfı tarafından kullanılan yalının mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Maliye Hazinesi'ne aittir.

Kültür Bakanlığı Müzeler Müdürlüğü tarafından 1969 yılında başlanıp 1977 yılında restorasyonu, 1980'lerde ise bezeme programı tamamlanan Şerifler Yalısı başarılı bir restorasyon süreci geçirmiştir. Ardından 1989 yılında basit onarımlarla cephe yapı elemanları değiştirilmiş, cephe boyası yenilenmiş ve kurşun kaplamalı çatı yüzeylerine kiremit kaplama yapılmıştır. Sonraları zaman zaman iç cephe boyası da yenilenmiştir. 2014 yılında Boğaz hattında yapılan kazıklı yol çalışması sonucunda ağır olmamakla birlikte yapıda tavan ve duvarlarda çatlakların oluştuğu tesbit edilmiştir. 1970 yılı restorasyonunda kütle, cephe, saçak ve çatı şekillenmesi 3.Dönem restitüsyonuna, bezeme programı ise 3.Dönem iftariyelik dışında 2.Dönem restitüsyonuna uygun şekilde onarılmıştır.

2019 yılında onaylanan son restorasyon projesi koruma amaçlı olup 1970 yılı restorasyonu kararları esas alınmıştır. Yapıda Divanhane pencerelerinin 3.Dönem restitüsyonuna uygun olarak yenilenmesi, iç mekanda duvar ve tavanlardaki kılcal çatlakların bezemeler korunarak onarılması, Kayıkhanesi katında alüminyum korkuluk ve basamakların demir profil ve ahşap küpeşteli olarak yenilenmesi planlanmıştır. Isıtma-havalandırma-iklimlendirme için gerekli teknik hacimler ve yangın önlemleri için gerekli su deposunun yer aldığı toprak altındaki hacimler korunmuştur.

Geleneksel yöntemle inşa edilen Şerifler Yalısı Selamlık Köşkü taşıyıcı sistemi bodrum katta kargir, zemin katta ahşap karkas olarak yapılmıştır. Yalıya 20. yy.'da eklenen İftariyelik Salonu ve Bendegan Binası da ahşap karkastır. Zaman, kullanım ve nem unsurları dikkate alındığında yapının kargir ve ahşap yapı malzemelerinin korunabilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle uygulanmış mekanik sistemlerin yalının ısıtma-havalandırma konforunun sağlanması, dolayısıyla nem düzeyinin dengelenmesi ve yapı fiziğine en az müdahale ile uygulanması göz önüne alındığında başarılı olduğu söylenebilir. Isıtma-havalandırma-iklimlendirme sistemlerinin düzenli çalışması, havalandırma kanallarının yapının genel karakterini bozmadan ahşap taşıyıcılarla sabitlenip tavana en yakın noktadan zemin kata ulaşması, kanallarla taşınan havanın pencere altlarından menfezlerle odalara verilmesi ile düzenli havalandırma, düzenli bakım ve temizliği sayesinde yalının genel durumuna katkı sağlamıştır.

Yalının kayıkhanesi bölümleri eğitim ve seminer salonu olarak kullanılmaktadır. Bir müze-okul niteliği taşıyan yapının korunabilmesi adına uygulanan restorasyon ve mekanik projeleri oldukça önem taşımaktadır. Ancak; bu çalışmada, Şerifler Yalısı restitüsyon,rölöve ve restorasyon projelerinin araştırılması sürecinde, araştırma konusu çerçevesinde mekanik projelere ulaşılmakta zorluklar yaşanmıştır.

Şerifler Yalısı ile ilgili çalışmaların takip edildiği, 3 Numaralı Koruma Bölge Müdürlüğü, mülkiyetindeki 1.Kısım Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Boğaziçi İmar Müdürlüğü arşivlerinde mekanik projeler bulunmamıştır. Mevcut mekanik projeye, İstanbul Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü arşivinde ulaşılmıştır.

Şerifler Yalısı ve onunla birlikte tüm Boğaziçi yalılarının bizden sonraki nesillere bozulmadan iletilebilmesi, yıpranma sebeplerinin en asgari seviyede giderilmesi, bakımının ve restorasyon çalışmalarının titizlikle yapılması ile gerçekleştirilebilir. Yapıların günümüz şartlarına uygunluğu sağlanırken uygulanan tüm restorasyon çalışmalarında, yapının fiziki yapısına en az müdahale ile gerçekleştirmek ve orijinal bir şekilde gelecek nesillere aktarılması açısından önemlidir. Bu nedenle özellikle restorasyonda yapıya en çok müdahalenin yapılmasını gerektiren mekanik uygulamaların tercih edilmesi ve özellikle iklimlendirme sistemlerinin tüm benzer yapıların daha uzun yıllar sağlıklı olarak yaşaması için yapılacak proje çalışmalarının içerisinde değerlendirilmesi ve tüm projelerin ilgili kullanıcıları tarafından saklı tutulması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Altınoluk, Ü. (Kasım 1998). Binaların Yeniden Kullanımı, İstanbul, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Belge M. (1997). Boğaziçi'nde Yalılar İnsanlar, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Eldem S.H., Türk Evi Osmanlı Dönemi Turkish Houses Ottoman Period II, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı.
- Erdenen O. (2007). Boğaziçi Kendini Anlatıyor, İstanbul.
- Erdenen O. (2006). Boğaziçi Sahilhaneleri I Anadolu Yakası, İstanbul, Kültür Yayınları Serisi III.
- Erdenen O. (2006). Boğaziçi Sahilhaneleri II Avrupa Yakası, İstanbul, Kültür Yayınları Serisi III.
- Eski Eserlerin Onarımında Karşılaşılan Zorluklar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, (2011). İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayın.
- Geleneksel Türk Mimarisinde Yapı Sistemi ve Elemanları 1, 2. Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerleri Koruma Vakfı, İstanbul 2007, Mas Matbaacılık.
- Hisar A.Ş. (1997). Bütün Eserleri 4 Boğaziçi Yalıları / Geçmiş Zaman Köşkleri, Bağlam Yayınları.
- Kuban D. (1998). Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları, İstanbul, YEM Yayın.
- Kuban D. (2000). Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu: Kuram ve Uygulama, Sözen G. (1989). Bin Çeşit İstanbul ve Boğaziçi Yalıları, İstanbul, Ak Yayınları.
- Ünsal B. (1960). Mimari Tarihi I. İTO Yayınları, İstanbul., Marifet Matbaası. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları
- Aladağ H.M., (2010). Kültür Varlıklarının Korunmasında Koruma Yönetimi Süreci, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Aysel N.R. (Temmuz 2004). Mimari Tasarımın Biçimlenmesinde Bir Çevre Faktörü Olarak Su ve Boğaziçi Örneği, Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi.
- Cebeci G., (2013), Boğaziçi Yerleşmelerinden Emirgan'ın Tarihsel Gelişimi, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- Çobancıoğlu T. (Aralık 1998). Türkiye'de Ahşap Evin Bölgelere Göre Yapısal Olarak İncelenmesi ve Restorasyonlarında Yöntem Önerileri, Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi.
- Kalkavan M.S. (Haziran 1989). Boğaziçi Yalılarında Plan Şemasına Bağlı Cephe İlişkisi ve Günümüze Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi.
- Kavut İ.E. (Haziran 2000). Isıtma-Havalandırmanın Tarihsel Gelişimi ve İç Mimaride Isıtma-Havalandırma Elemanlarının Tasarımdaki Yeri ve Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi.
- Özhekim Y., (Mayıs 2006). Boğaziçi'ndeki Yerleşmelerin Yasal Mevzuat Yönünden Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi.
- Paker Ç. (2009). Boğaziçi Köylerinden Kuzguncuk'ta Kıyı Yerleşimi Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi.
- Sayın, H. (2020). 1. Kısım Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kişisel Görüşme
- Sayın, H. (2020). 3 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü, Kişisel Görüşme
- Sayın, H. (2020). Boğaziçi İmar Müdürlüğü, Kişisel Görüşme

Sayın, H. (2019). Alper M. , Kadir Has Üniversitesi Öğretim Görevlisi, Kişisel Görüşme.

Sayın, H. (2018). Aydemir I., İstanbul Ticaret Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dekanı, Kişisel Görüşme.

Sayın, H. (2018). Aksu H. Demet, Şerifler Yalısı Restorasyon Projesi Mimarı, Kişisel Görüşme